

ג'וינט

(Joint). קיצור מקובל של שמו האנגלי של 'ועד החלוקה המאוחד היהודי האמריקני' (JDC), (American Jewish Joint Distribution Committee), סוכנות הסעד והשיקום של יהודי ארצות-הברית ליהודים שמחוצה לה. הג' נוסד ב-1914.

כבר ב-1930 צפה ברנרד כהן, מנהל הג' באירופה, את הצורך בהגירת המוני יהודים מגרמניה. ואולם, הירידה בהכנסות הג' בעקבות המשבר העולמי ב-1929 והאידיאולוגיה היהודית-הגרמנית שעל ברכיה גדלו מנהיגי הג', שלא יכלו לתאר לעצמם אסון כמותו שעתיד היה לפקוד את יהודי גרמניה אחרי 1933, מנעו הכנות נאותות לקראת מה שאירע. ואולם, בבוא האסון נהיה הג' לגורם ראשון במעלה במאמץ המשותף לסייע ליהודי גרמניה למצוא בסיס כלכלי חדש להישרדותם בגרמניה, ובאותה שעה גם סייע הג' לאותם יהודים שלא יכלו להישאר בגרמניה, לצאת ממנה בצורה שקיוו שתהיה מאורגנת ולא מבוהלת. בשנים 1934-

1937 מימן הג' בין 28.7%-36.3% מתקציב הועדה המרכזית של יהודים גרמנים לסיוע ולשיקום, וסכום תרומתו של הג' ל'ועדה' באותן שנים הסתכם ב-4.6 מיליוני דולר. סכום זה היה 64% מכלל תקציב הג', ושאר תקציב הג' הוצא בעיקר על תמיכה בקהילות שבמזרח אירופה, שבשנים הראשונות לשלטון היטלר היה מצבן גרוע יותר מבחינה חומרית ממצבם של יהודי גרמניה.

המנהיג הבולט של הג' היה, עד למותו ב-1937, פליקס ורבורג, יליד המבורג, ועמו פאול ברולד, שאף הוא היה יליד גרמניה. ואולם, במרוצת הזמן גדלה השפעתם של עובדים מקצועיים, במיוחד השפעת יוסף הימן בראשית שנות ה-30, ואחריו השפעתו של משה ליווט. בימי מלחמת-האולם השנייה היה יוסף שורץ, הממונה על פעולות הג' באירופה, הדמות המרכזית בארגון.

בעת השואה נקט הג' שלושה קווי מדיניות: קו מדיניות אחד, שלפיו פעל מרכז הארגון בניו יורק, היה של שמירה קפדנית על הליכה בתלם המדיניות הרשמית של ארצות-הברית; קו המדיניות השני, שלפיו פעל שורץ בליסבון הניטרלית, היה של הליכה על סף העשייה החוקית, מבחינתה של ארצות-הברית, ופעמים אף מעבר לה; והקו השלישי היה של לשכות הג' באירופה הכבושה, שתכופות הפכו למוקדי עזרה עצמית ופעילות מחתרתית, ואף תמכו בהתנגדות חמושה.

בשווייץ, שיכלה להיות מרכז לחלוקת כספים, מינה ג' לנציגו את סלי מאיר, ראש הקהילה היהודית בשווייץ (כעבור זמן קצר הוא התפטר מנשיאות הקהילה). ואולם, ב-1942-1943 לא היה אפשר להעביר כספים מארצות-הברית לשווייץ מחמת חילוקי-דעות בין ממשלותיהן. הוצאות הג' בעולם כולו גדלו ב-1943 והגיעו ל-8.9 מיליוני דולר, ב-1944 ל-14.8 מיליון וב-1945 ל-26.8 מיליון, אותה שעה כבר לא היו רוב יהודי אירופה בחיים, אך כספי הג' סייעו לאותם שעדיין היה להם סיכוי להשרד.

כספי הג' הגיעו ליהודי צרפת בחלקם דרך האגוד הכללי של היהודים בצרפת (איז'יף), ובחלקם דרך הפדרציה של האגודות היהודיות בצרפת. ב-1944 סייע הג' לקבוצות קטנות של יהודים ששרדו בברלין, וכן לשרידי קהילת זגרב. נשלחו חבילות לכמה מחנות ריכוז ולגטו בטרזינשטט, ובשלב מאוחר במלחמה נשלח סיוע ל'עזרה הסוציאלית היהודית' (Juedische Soziale Selbsthilfe) בקרקוב, בראשותו של מיכאל ויכרט – גוף שנוי במחלוקת שהיה בפיקוח הגרמנים.

עד להצטרפותה של ארצות-הברית למלחמה בדצמבר 1941 שלח הג' לפולין בדרכים שונות מזון וכסף. כמה אלפי יהודים הוצאו מליטה למזרח הרחוק בעיקר בסיוע הג'. בורשה פעל ועד פעיל מאוד של הג', בראשותו של יצחק גיטרמן. הוועד גייס כספים, בניגוד להוראות מניו יורק אך בהסכמה שבשתיקה מצד יוסף שורץ, בהבטיחו תשלום בדולרים אחרי המלחמה (ההבטחות הללו אכן כובדו). בפיקוח הג' הוקמו בגטו ורשה מרכזים לילדים, בתי-חולים וועדי בתים, והם נתנו לתושבי הגטו סעד סוציאלי, תרבותי, כלכלי ומוסרי, נעשו מאמצים גדולים בתחום החינוך, אף הם באמצעות הג'. ולבסוף, משרד הג' בורשה תרם לקרנות לצורכי המרד לא רק בורשה אלא גם בביליסטוק.

הג' היה שותף פעיל מאוד במאמצים להצלת יהודי סלובקיה, גם זאת הודות ליוזמת מנהיגה מקומית של הג', גיזי פלישמן. סלי מאיר לא יכול היה לתת את סכומי הכסף הגדולים שהיו דרושים בסלובקיה לפי שלא קיבלם מניו יורק או מליסבון, ואולם, הוא שלח כמה סכומי כסף, וגייס כספים בשווייץ עצמה.

יהודים מפולין הוברחו לסלובקיה, וניתנה תמיכה למחנות העבודה שבהם יכלו למצוא ביטחון יחסי. אחרי כיבוש הונגריה בידי הגרמנים במרס 1944 נתן הג' כסף רב והוא שימש להקמת מקומות מקלט לילדים; במרוצת הזמן באו מקומות המקלט הללו בחסות בין-לאומית. חלק מהכסף ניתן לדיפלומטים ממדינות ניטרליות ושימש לסייע ליהודים. בחודשים האחרונים של שנת 1944, בייחוד אחרי עליית הממשלה הפשיסטית לשלטון, בראשות פרנץ סלשי (15 באוקטובר), עד לשחרור בודפשט, היה הסיוע של הג' חיוני בצורה מכריעה. הג' העביר דרך שווייץ סכומי כסף גדולים לרומניה, שבה היה וילהלם פילדרמן, מנהיגם המוכר של היהודים. גם נציג הג'. כספי הג' הוצאו כדי להציל את שרידי יהודי בסרביה ובוקובינה, שב-1941 גורשו לטרנסניסטריה, וכן לסיוע ליהודי רומניה האחרים.

פעולות הג' היו, בסיכומו של דבר, הדרך העיקרית שבה סייעו יהודי ארצות-הברית לאחיהם שבאירופה בימי השואה. לאמיתו של דבר בא סיוע זה בחלקו מארצות אירופה עצמן, אך הוא אורגן במסווה של סיוע מהג'. הסיוע החומרי של הג' הגיע ליהודים רבים, וסייע להישרדות חלק מהם.

אחרי השואה, כנראה כתוצאה מהתעוררות רגשות נוחם והאשמה-עצמית בקרב יהודי ארצות-הברית על שלא עשו די בימי השואה, היה הג', עם הסוכנות היהודית והיא"ס, למוסד היהודי המרכזי שקיים את היהודים ששרדו במחנות העקורים בגרמניה, באוסטריה ובאיטליה, וכן את הקהילות בפולין, בהונגריה ובמקומות אחרים. בשנים 1945-1950 הוציא הג' 280 מיליון דולר (בהשוואה ל-169 מיליון בשנים 1914-1945), דאג לתוספות מזון מעל למה שהוקצב רשמית, וכן דאג לצורכי הילדים, להוצאות לתרבות, לחיי דת ועוד. הג' סייע למרכזי הכשרה מקצועית, בעיקר לקבוצות ציוניות שעמדו לעלות לארץ-ישראל. ניתן סיוע בדרכים עקלקלות ל"בריחה" ול"עליה ב', ואחרי הקמתה של מדינת ישראל במאי 1948 היה הג' אחראי להסעת העולים. עד 1949 סייע הג' גם לפעולות הסוציאליות במחנות קפריסין (ראה גרוש קפריסין). פעולת הג' בקשר לשרידי השואה הגיעה לקיצה עם פירוק מחנה העקורים האחרון בפרנוולד (Foehrenwald) ב-1957, והשתתפות הג' ב'ועידת התביעות' (Claims Conference; ראה שלומים), שקיבלה כספי פיצויים מגרמניה לשרידי השואה. בלי הג' היה גורלם של שרידי השואה הרבה יותר חמור.